KADIN GİRİŞİMCİLER
ARAŞTIRMASI

Garanti

Proje Yürütücüleri:

Prof. Dr. Yıldız Ecevit,
Assoc. Prof. Dr. İlknur Yüksel-Kaptanoğlu

Bu araştırma, Garanti Bankası Genel Müdürlüğü tarafından desteklenmiş ve ODTÜ Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Yıldız Ecevit koordinatörlüğünde yürütülmüştür. Raporda yer alan bilgiler Garanti Bankası'nın görüşlerini yansıtmaz ve yazılanların sorumluluğu araştırmacılara aittir.

İçindekiler

1	Sunuş	4
2	Önsöz	5
3	Araştırma Hakkında	6
4	Kadın Girişimcilerin Özellikleri	8
5	Kadın Girişimcilerin İşlettiği Kuruluşların Özellikleri	14
6	İş Kurma Aşaması	15
7	İşi Yürütme Aşaması	17
8	İşi Büyütme Aşaması	18
9	Kadın Girişimcilere Destekler	20
10	İş ve Aile Yaşamı Dengesi	22
11	Girişimci Kadın Olmak	24
12	Kadın Girişimcilerin Beklentileri Ve Talepleri	26

Garanti

1 Sunuş

Garanti Bankası olarak, Türkiye gibi gelişen ekonomilerde kadın işgücünün büyük önem taşıdığını düşünüyoruz. Bu potansiyel gücü sadece ekonomik anlamda değil, toplumsal uzlaşı ve empati kültürünün yerleşmesi açısından da önemsiyoruz. Bu inançla, kadın girişimcileri farklı bir segment olarak ele alan ilk özel banka olduk. Garanti Bankası'nda bir konuyu farklı bir segment olarak ele almak; konuya derinlemesine vakıf olmaya çalışmak, hedef kitleyi duymanın ve ihtiyaçlarını duyurmanın yollarını aramak, bulmak ve segment üzerine sosyal ve ekonomik açıdan derinleşmek, uzmanlaşmak anlamına geliyor.

Bu kapsamda, 2006'da yola çıktığımızda gerçekleştirdiğimiz araştırmalar, bize, en çok cesaret, finansman ve eğitim alanında eksiklik hissedildiğini gösterdi. Bu doğrultuda, kadının iş dünyasında güçlenmesi sürecinde büyük önem taşıyan ekosistemi zenginleştirmek hedefiyle, finansmanın yanı sıra cesaret ve bilgilendirme alanlarında danışmanlık alabilecekleri platformlar geliştirdik. Özetle, kadın girişimcilerin her anlamda danışabileceği, farklı yöntem ve yaklaşımlar öğrenebileceği kaynaklar oluşturmaya odaklandık. Kadın girişimciliğini teşvik etmek için yaptığımız etkinlikler ve hayata geçirdiğimiz özel programlarla, kadınların güçlenmesi yaklaşımını benimseyen, pozitif ayrımcılık yapan bir banka olmaya önem verdik.

Aradan geçen 9 yılda, bankamızın bu konudaki inancının, sektöre ve birçok paydaşımıza ilham verdiğini gururla gözlemliyoruz. Özgüveni yükselen kadın girişimciler tarafından kurulan işletmelerin sayısı her geçen gün arttı, artmaya devam ediyor. Buna paralel olarak, kadın girişimcilerimizin ihtiyaç ve beklentileri de çeşitlendi. Sahada onların yanında olmak, beklentilerini ilk ağızdan dinlemek ve desteğimizi çeşitlendirmek, her zamankinden daha da kritik hale geldi. Bankamızın sürdürülebilirlik politikasının vazgeçilmez bir parçası olan ve toplumsal faydayı odağına alan kadın girişimciliği çalışmalarımız, önümüzdeki dönemde artarak devam edecek.
Girişimcilik, ekonomik gelişme ve işsizlik sorununa çözüm getirmesi açısından, günümüzün en önemli konularından biri. Yatırıma yönelen bireysel çabaların artması ve kadınların bu alanda kendine daha fazla yer bulması için, girişimciliğin sadece teşvik edilmesinin yeterli olmayacağı aşikâr... Bu kültürün yerleşmesi ve gelişmesi için üniversite, sanayi, özel sektör, meslek ve sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişki ve sinerjinin daha da çok geliştirilmesi gerekiyor.

Gerçekleşmesinde payımızın bulunmasından büyük mutluluk duyduğumuz "Kadın Girişimciliği Araştıması"nın ülkemizdeki kadın girişimcilere yönelik tüm çalışmalara ve elbette Garanti Bankası'nın faaliyetlerine yol göstereceğine inancımız sonsuz. Kadın girişimciliği alanına odaklanan çok fazla araştırmanın olmaması, önemli bulgular içeren bu çalışmanın değerini daha da artırıyor. Araştırmayı, bankamızla birlikte, kadın girişimciliğiyle ilgili proje geliştiren bütün kurum ve kuruluşlarla paylaşmaktan ise ayrıca gururluyuz.

Araştırmaya liderlik eden ODTÜ Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Yıldız Ecevit ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Öğretim Üyesi Doç. Dr. İlknur Yüksel Kaptanoğlu başta olmak üzere, emeği geçen herkese gönülden teşekkürlerimizi sunuyorum.

Dünya Bankası Fırsat Eşitliği Memorandumu'na imza atmış ve kadın konusunu sürdürülebilirlik kapsamına almış bir kurum olarak; kadın işgücünün önündeki engellerin kaldırıldığı, girişimci kadınların sayısının her geçen gün arttığı, kadınların kurduğu, ortak olduğu veya yönettiği işletmelerin sürdürülebilir kılındığı mutlu ve umutlu bir Türkiye hayaliyle, keyifli okumalar diliyorum.

Nafiz Karadere
Garanti Bankası
Genel Müdür Yardımcısı

2 Önsöz

Kadın girişimciliği konusu, Türkiye'de son yirmi beş senedir yoğun olarak tartışılmaktadır. Bu tartışma, çeşitli yaklaşımların savunucuları tarafından ve farklı bağlamlarda yapılmaktadır. Bu grupların hepsi kadın girişimciliğini teşvik etmekle beraber, kadınların neden girişimci olmaları gerektiği konusunda farklı bakış açılarına ve yaklaşımlara sahiptirler. Doğal olarak, söz konusu yaklaşımlar, onları savunanların uygulamalarına ve girişimciliği teşvik için kullandıkları politikalarına, stratejilerine ve araçlarına da yansımaktadır.

1.Yaklaşım: Ekonomik kalkınma ve büyüme
Bu yaklaşıma göre, kadınların küçük işletmeler kurmaları, ekonomik kalkınma için önemlidir. Krizlerin atlatılmasında işlevsel olan bu işletmeler, ekonominin büyümesinde, krizlerden sonra canlandırılmasında ve istihdam yaratılmasında da hayati öneme sahiptir.

2.Yaklaşım: Kadınların işgücü piyasalarına katılımlarının artabilmesi, işsizliğin azaltılabilmesi
Kadınların girişimci olmaları, işgücü piyasasının aktif katılımcıları olmaları demektir. Türkiye gibi, kadınların bu piyasaya katılımlarının çok düşük olduğu ülkelerde, onları girişimci olmaya teşvik ederek piyasaya katılımları sağlanabilir.Bu yaklaşımı benimseyenler aynı zamanda, kadınların girişimciliğe teşvikini yüksek işsizlikle ilişkilendirmekte ve kendi işini kuran kadınlar sayesinde işsiz kadın sayısının azalacağını savunmaktadırlar.

3.Yaklaşım: Aile refahının artması, ailelerin yoksullukla baş edebilmeleri
Kadınların girişimci olmaları, ailelerin refahının artması için önemlidir. Kadınların maddi kazanç elde etmeleri, ailelerinin yoksulluktan korunabilmelerini sağlayacaktır. 'Mikro finansman' olarak da bilinen bu yaklaşım, neo-liberal ekonomilerin ortaya çıkardığı yeni-yoksulluk konumları ile mücadele sürecinde, yoksul kesimleri emek piyasalarına dahil ederek ve üretken hale getirerek, ekonomik ve sosyal statülerini geliştirmenin bir aracı olarak da düşünülmektedir.

4. Yaklaşım: Kadınların güçlenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması
Kadınların girişimci olmaları, her şeyden önce kendilerinin güçlenmeleri ve süregelen ataerkil aile ve evlilik ilişkilerinde uğradıkları haksızlık ve eşitsizliklere karşı durabilmeleri için önemlidir. Güçlenen kadın, ailesinin ve çocuklarının refahını da artıracaktır. Bu yaklaşımı savunan kişi ve kurumlar, kadınları girişimciliğe teşvik ederken ne doğrudan kadın istihdamını artırarak işgücü piyasasındaki dengesizliği ortadan kaldırmayı, ne işsizliği önlemeyi, ne de yoksulluğu azaltmayı hedeflerler. Hepsinden önce, bu teşviği kadınların toplum içerisinde güçlü özneler haline gelebilmeleri ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında önemli bir konum kazanabilmeleri için yaparlar.

Bu araştırma, kadın girişimciliğinin desteklenmesi konusunda 'KADINLARIN GÜÇLENMESİ' yaklaşımını benimser ve şu kritik soruyu sorar: Kadın girişimciliğini desteklemenin, ekonomik kalkınma ve büyümeye, verimlilik artışına, yoksulluğu önlemeye, ekonomik krizlerden doğacak yeni durumlara olumlu katkıları dışında, esas olarak, kadınların eşitsiz ve dışlanan toplumsal konumlarının değişmesine faydası, etkisi, katkısı nedir ve ne olmalıdır? Kadınların kendi işlerini kurmaları nedeniyle sağlayacakları faydaları öne çıkaran ve kadın girişimcilerin bu amaçla desteklenmesi gerektiğini savunan bir yaklaşım neleri içermelidir?
Kadın girişimciliğini teşvik eden her politika, program ve faaliyetin temel amacı, kadınların güçlenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması hedefine ulaşmak olmalıdır. Diğer amaçlar, sıralamada sonra gelmelidir.**Kadınların kendi işlerini kurma yoluyla güçlenmesi, girişimciliği desteklemenin en önemli gerekçesi olmalıdır! Çünkü, kendi işini kurarak kazanç sağlayan kadın, ekonomik olarak güçlenir. Bu güçlenme, ailede ve kamusal alanda da güçlenme anlamına gelir. Kadınların politik güçlenmesi, ekonomik olarak güçlenmeleri sayesinde olacaktır.**

Garanti Bankası, özellikle son senelerde kadın girişimciliğini teşvik etmek için yaptığı etkinlikler ve hayata geçirdiği özel programlarla, kadınların güçlenmesi yaklaşımını benimsemiş ve onlara pozitif ayrımcılık yapmayı hedeflemiş bir bankadır. Bu araştırmanın yapılmasını da bu nedenle sağlamıştır.

Araştırmacılar olarak, Garanti Bankası'nın bilimsel bir araştırmayı destekleyerek kadın girişimci profiline daha yakından bakabilmek için sağladığı olanaklara teşekkür ediyor, sonuçlarımızın başta Garanti Bankası olmak üzere bütün bankaların, kamu kurumlarının, özel sektörün, sivil toplum kuruluşlarının gelecekte yapacakları çalışmalara ışık tutmasını diliyoruz. Araştırmamıza değerli zamanlarını ayırarak katkıda bulunan kadın girişimcilere teşekkür ediyoruz.

Prof. Dr. Yıldız Ecevit
ODTÜ Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları A.B.D. Başkanı

Doç.Dr. İlknur Yüksel-Kaptanoğlu,
Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü öğretim üyesi

3 Araştırma Hakkında

Bu çalışmanın temel savı, kadınların güçlenmesinde girişimciliğin önemli bir rol oynadığı ve bu nedenle girişimci kadınların teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerektiğidir.

Türkiye genelinde kadın girişimcilerle ilgili sınırlı sayıda çalışma olması, bu grubun tanımlanması konusunda yeni araştırmalara ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

Kadın girişimci kimdir, ne tür işler yapar, hangi sorunlarla karşılaşır, bunları nasıl çözer, hangi kurumlardan ne tür destekler bekler?

Bu araştırma, bu ve benzeri sorulara nicel ve nitel araştırma teknikleri kullanarak cevap verme hedefiyle yapılmıştır.

Araştırmanın Amaçları

Kadın girişimci profilini ortaya çıkarmak

Kadın girişimcilerin demografik, sosyal ve ekonomik özelliklerinin belirlenmesi; çalıştıkları iş kollarının saptanması; girişimcilik öncesi iş deneyimlerinin ve kadın girişimcileri iş kurmaya yönlendiren kişilik özelliklerinin saptanması,

Kadın girişimcilerin sorunlarını saptamak

Kadın girişimcilerin, kadın olmaktan kaynaklanan sorunlarına özel önem verecek biçimde iş kurma ve işlerini yürütme aşamalarında karşılaştıkları sorunların saptanması,

Kadın girişimcileri destekleyen mekanizmaları belirlemek

Kadın girişimcilerin iş kurma ve işlerini yürütme aşamalarında aldıkları formel ve enformel desteklerin ortaya çıkarılması,

Kadın girişimcilerin beklenti ve taleplerini ortaya koymak

İşlerini kurma, özellikle de yürütme aşamasında kadın girişimcilerin öncelikli ihtiyaçları, işlerini geliştirme yönünde motivasyonları ve kurumlardan beklenti ve talepleri hakkında bilgi üretilmesi.

Nicel Araştırma

Garanti Bankası'nın müşterisi kadın girişimciler ziyaret edilerek kendileriyle görüşülmüştür. Araştırma, banka ürünlerinden 2009 - 2013 tarihleri arasında yararlanan gerçek ve tüzel kişiliğe sahip kadın girişimlerinin yoğunlaştığı tesadüfi örneklem kullanılarak belirlenen illerde yürütülmüştür. Bu illerde, Şubat -Nisan 2014 tarihleri arasında toplam **304 kadın girişimci ile görüşülmüştür.**

Nicel araştırma; Adana, Ankara, Antalya, Aydın, Çanakkale, Çorum, Eskişehir, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kayseri, Kocaeli, İstanbul, İzmir, Muğla ve Yalova olmak üzere **15 ilde** yürütülmüştür.

Nicel araştırmanın soru kağıdında, kadın girişimcilerin iş kurma, işi yürütme ve büyütme aşamalarına ilişkin ayrı ayrı sorular yer almakta, kişilik özelliklerine yer verilmekte, sorunları saptanmakta ve aldıkları destekler belirlenmektedir.

15 İlde | **304** Katılımcı

ile görüşmeler yapılmıştır.

Nitel Araştırma

Kadın girişimcilerin iş deneyimlerine ilişkin daha ayrıntılı bilgiler ise derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Garanti Bankası müşterileri arasından **nicel araştırmaya dahil olmayan kadın girişimciler ile 4 ilde 34 derinlemesine görüşme yapılmıştır.**

Nitel araştırma; Ankara, Antalya, İstanbul, İzmir olmak üzere **4 ilde** yürütülmüştür.

Bu görüşmeler, nicel araştırmada sınırlı görüşmelerle sağlanan bilgileri tamamlamak için yapılmış, cevaplayıcılardan girişimcilik sürecinde yaşadıkları deneyimler ile bu süreci nasıl değerlendirdiklerini aktarmaları istenmiş ve düşüncelerine, algılarına ve duygularına odaklanan bir yaklaşım ile kadın girişimci olmanın avantaj ve dezavantajları anlaşılmaya çalışılmıştır.

4 İlde | **34** Katılımcı

ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

4 Kadın Girişimcilerin Özellikleri

Kadın Girişimcilerin Yaşları

Kendi işini kurma ve yürütme, kadınlar arasında orta yaşlarda gerçekleşmektedir.

Kadın girişimcilerin araştırma sırasındaki **yaşları 22 ile 68 arasında değişmekte olup, ortalama yaşları 43**'tür. Girişimci kadınların % 38.5'inin 45 yaşının üzerinde oldukları halde hala çalışıyor olmaları dikkat çekicidir. Bu grup, 40 yaş üzeri olup da çalışmaya devam edenlerle birlikte değerlendirilirse, **kadın girişimcilerin %66'sının 40 yaşın üzerinde ve hala çalışma hayatında olduğu söylenebilir.**

Girişimci kadınların yaşlarının ileri olmasına ilişkin bu sonuç, kadın girişimciliği konusunda Avrupa ülkeleri[1], Amerika Birleşik Devletleri[2] ve Türkiye'de[3] yapılan araştırmaların sonuçları ile uyumludur. Bu duruma yönelik en temel üç açıklama şunlar olabilir: Nitel verilerin de doğruladığı gibi, çoğu kadın, girişimci olmadan önce başka işlerde çalışmıştır ve bu grubun büyük bir kısmı da kamuda çalışıp emekliliğe hak kazanmış kadınlardır. İkinci en önemli neden, kadınların genç yaşlarında aile sorumlulukları ve çocuk bakımı ve yetiştirilmesi gibi nedenlerle ev dışında tam zamanlı bir iş kurmaya kalkışamamalarıdır. Ne zamanki çocuklar büyür ve okul çağına gelir, o zaman kadınlar kendilerini gerçekleştirmek için hayallerindeki işi kurma girişiminde bulunabilirler. Üçüncü olarak Türkiye'de kadınların ataerkil ailelerde geleneksel değerlerle yetiştirildiklerini hatırlamak gerekir. Kadınlar ancak **kırklı yaşlarında** girişimci olmanın en temel koşullarından biri olan **özgüven** ve **cesaret** sahibi olma özelliklerine kavuşabilmektedirler.

%66

Oranında kadın girişimci 40 yaşın üzerinde halen işinin başındadır.

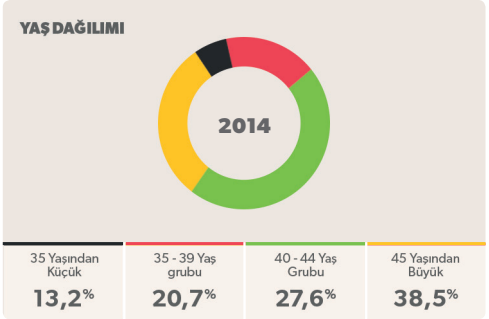

Şu anki Yaş Grubu	Ortalama İş Kurma Yaşı
35 ve altı	**26**
35-39	**29**
40-44	**32**
45 ve üzeri	**37**

[1] Brush, C.B. et al. (ed). (2006) Growth-oriented women enterprenurs and their businesses: a global perspective. Edward Elgar Publishing, Cheltenham.

[2] National Association of Women Business Owners 2007 Survey of Women Business Owners. http://businesscommunicationnetwork.com/wp-content/plugins/BNet/cache/1312925017917.pdf

[3] Boudet, A.M.M. and Agar, M (2014). Female Enterprenurship in Turkey, World Bank; European Bank for Reconstruction and Development, USAID, MSME Finance Facility, Frankfurt School. (2013) EBRD Turkey MSME Lending Programme ; Kök, S.B. (2007)Küçük ve orta ölçekli işletmeler ve kadın girişimciliği. Denizli Ticaret Odası Ekonomik Araştırma Serisi Yay.No:

Kadın Girişimcilerin İşlerini Kurdukları Yaş

Kadınlar girişimcilik hayatlarına ortalama 32 yaşından sonra başlamaktadırlar.

Araştırma sonuçlarına göre, **kadınlar girişimcilik hayatlarına ortalama 32 yaşından sonra başlamaktadırlar.** Kendi işini kurma yaşının çok genç olmadığı, 25 yaşından daha genç kadınlar (%16) arasında girişimciliğe başlamanın az olduğu görülmektedir. Şimdiki yaşları ile ortalama iş kurma yaşları arasındaki ilişki, **kadın girişimcilerin kendi işlerini kurmalarının 26 ile 37 yaş arasında değiştiğini göstermektedir.** Kadın girişimciler kendi işlerini daha erken yaşlarda kurmak istemiş olsalar da, bunu ertelemelerinde ekonomiyle ilgili koşulların yanı sıra evlilik ve çocuk bakımı sorumluluklarının hafiflemesini beklemelerinin de etkisi vardır.

Halen 45 ve üzeri yaşlarda olan kadın girişimciler işlerini oldukça geç, ortalama **37** yaşlarındayken kurmuşlardır. Oysa halen 35 yaşından genç ve 35 - 39 yaşlarında olan kadın girişimcilere bakıldığında onların iş kurma yaşlarının oldukça küçük (26 ve 29) olduğu görülebilir. Bu, umut verici bir veridir, çünkü kadınların iş kurma fikirlerini giderek daha genç yaşlarda hayata geçirdiklerine işaret etmektedir.

Türkiye'de kadınların ev dışında çalışmalarının çocukları olumsuz etkileyeceğine yönelik yaygın bir kanı vardır. Nitekim, Kalaycıoğlu ve Çarkoğlu'nun 2013[4] tarihli araştırmalarında, cevaplayıcılardan yarısından fazlası (%58), okul öncesi bir çocuğu olan kadının çalışmasının, çocuğunu olumsuz etkileyeceği olasılığından söz etmiştir.

Cevaplayıcıların %24'ü böyle olumsuz bir etkinin olmayabileceğini düşünmektedirler. Bir annenin cocukları küçükken çalışmaması gerektiğini düşünenler araştırmaya katılanların %55'ini oluşturmaktadır. Çocuklar büyüyüp okul çağına geldiklerinde kadınların (annelerin) çalışma yaşamına katılabileceğini düşünenlerin oranı %68 olduğuna göre, kadınların ev dışında çalışması ile çocukların bakımı, gözetimi ve yetiştirilmesi arasında güçlü bir ilişki kurulduğu çok açıktır.

Bu araştırmada da **kadın girişimcilerin pek çoğu, özellikle derinlemesine görüşmelerde çocuk sahibi olmak istedikleri veya küçük çocuklarının bakımını güvenilir kişilere teslim edemedikleri, dolayısıyla onların büyümesini bekledikleri için hayallerindeki işi kurmakta geç kaldıklarını söylemişlerdir.**

Danimarka'da kadın girişimciliği konusundaki bir çalışmanın sonuçlarına göre, ileri yaşlarda kendi işini kuran kadınlar, çocukları yetiştikten sonra kendi ilgi alanlarına yönelmek için zaman bulabilen kadınlar olarak tanımlanmaktadır.[5]

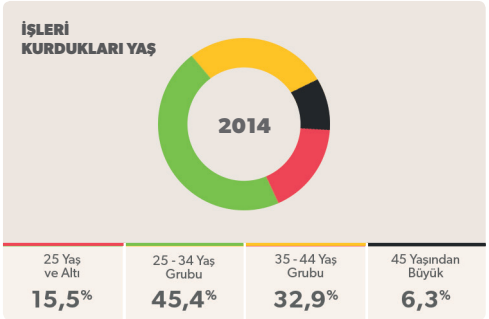

> "... aslında 2000'den önce bu işe girişmeye niyetim vardı. Küçük çocuğum olduğu için çok cesaret edemedim,yani hepsini birden,hem aile hem iş hakkından gelebilir miyim diye ... yani 10 yıllık de aklımdan geçirdim ama o zaman cesaret edememiştim. Daha çok hani destek ve yüreklendirmeye ihtiyacım vardı."
>
> Üniversite Mezunu, 50 yaşında,
> Tasarım Şirketi Sahibi

[4] Kalaycıoğlu, E. ve Çarkoğlu, A. (2013) Türkiye'de iş, aile ve toplumsal cinsiyet. TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Raporu. http://ipc.sabanciuniv.edu/wp-content/uploads/2013/11/Aile-2012-ISSP-Family-Survey-final.pdf

[5] Neergaard, H.,Nielsen,K. And Kjeldsen,J. (2006) State of the art of women's entrepreneurshpi,access to financing and financing strategies in Denmark içinde Brush, C.B. et al. (ed). (2006) Growth-oriented women enterprenurs and their businesses: a global perspective. Edward Elgar Publishing, Cheltenham.

4 Kadın Girişimcilerin Özellikleri

Kadın Girişimcilerin Eğitim Düzeyleri

Kadın girişimciliği ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki, kendi işini kuran kadınların daha çok, yüksek öğrenim görmüş kadınlar olduğunu açıkça göstermektedir.

Kadın girişimcilerin %61'i üniversite veya yüksek lisans diplomasına sahiptir. Türkiye genelinde ücretli bir işte çalışan kadınlar arasında yüksekokul ve üstü eğitime sahip olanların oranının %35 olduğu hatırlandığında, girişimci kadınların eğitim düzeyinin[6] çalışan kadınların eğitim düzeyinin çok üzerinde olduğu açıkça gözlenir. Benzer bir durum Avrupa ülkeleri ve ABD için de geçerlidir.

Kadın girişimcilerin %61 inin yüksek öğrenim görmüş olması, aynı zamanda onların profesyonel meslekler edinmiş olmaları anlamına gelir ki bu ilişki, kurdukları işletmelerin özelliklerine bakıldığında da rahatça görülebilir. Girişimci kadınlar, mimarlık bürosu açmaktan turizm işletmesi yönetmeye kadar geniş bir yelpazede mesleki uzmanlıklarını kullanmaktadırlar. Yüksek öğrenim görmek, aynı zamanda kadınların kendilerine olan güvenlerini artıran önemli bir etmendir. Öğrenciliklerine dair anlatıları, kadın girişimcilerin üniversite yıllarında maddi zorluklar başta olmak üzere birçok sorunla karşılaştıklarını, bunların çözümünde gösterdikleri iradenin de kendilerine olan güvenlerinin artmasında ciddi ölçüde rol oynadığını göstermektedir. **Öte yandan kadın girişimciler pek az yardım ve destek alarak kendi başlarına bir iş kurabilmekteki cesaretin de almış oldukları yüksek öğrenimden kaynaklandığını düşünmektedirler.** Bir üniversiteye devam etmemiş olanların gecikmiş yaşlarına rağmen yüksek öğrenim görmek bunun için açık öğretim başta olmak üzere çeşitli yolları denemeleri, aralarında hala öğrenci statüsünde bulunanların olması, eğitime verdikleri önemin işaretidir.

Araştırmamızda ortaya çıkan bulgular, yani kadın girişimcilerin yaşlarının ileri olması, çoğunlukla evli olmaları ve yüksek düzeyde eğitime sahip olmaları kadın girişimcilerle ilgili yapılan diğer çalışmaların bulgularına çok benzerlik göstermektedir.[7]

Eğitim Düzeyi Yüksekliği

Kadınların kendilerine güvenlerini ve cesaretlerini artıran önemli bir etkendir.

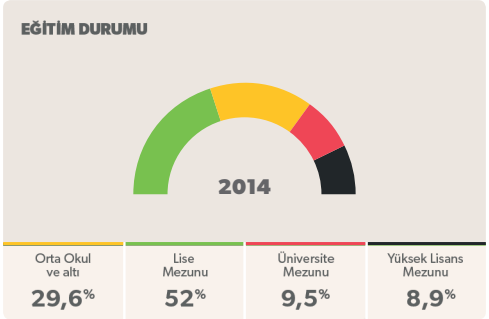

"Geçen yıl ben okulu bitirdim, iki yıllık, uzaktan eğitim. Ankara Üniversitesi bankacılık, sigortacılık. O dönem çok yoğundum gerçekten! Kızımı uyuttuktan sonra gece onikiye, bire kadar ders çalışıyordum."

Sigortacı, Ankara

[6] Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK).2013. Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri. Türkiye İstatistik Kurumu Yayın. Yayın no:4152.

[7] Devine. T. (1994)Characteristics of self-employed women in the United States. Monthly Labor Review 20-34; Moore, D. Buttner, H. (1997) Women enterprenurs: Moving beyond the glass Ceiling: Tousanf Oaks, CA: Sage Publications.

Kadın Girişimcilerin Medeni Durumları

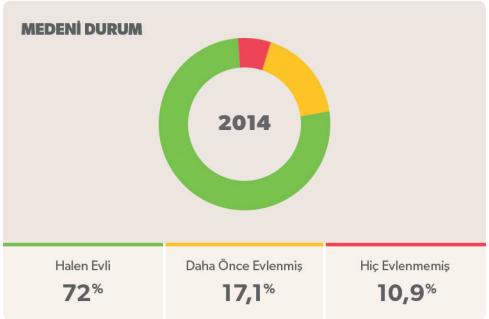

Türkiye'de istihdam edilen kadınların içinde evli olanların oranı %28 olarak tespit edilmiştir. Yani evlilik, kadınların istihdama katılımlarını engelleyen önemli bir etmendir.

Türkiye'de kadınlar evlenmeden önce ücretli bir işte çalışıyor olsalar bile evlilik sonrası çalışma oranlarında gözle görülür bir düşüş gözlenir. Evli bir kadından çalışıyor ise işini bırakması ve ailesi ile ilgilenmesi beklenir. Çocuk sahibi olması halinde ise hem ondan çocuğuna kendisinin bakması istenir; hem de zaten çocuk bakımının kurumsallaşmamış olması, anne olan kadını eve bağlar, çalışma hayatından uzaklaştırır.

Türkiye genelinde istihdama katılan kadınların sadece %28'i evli iken, bu araştırmaya katılan kadın girişimcilerin neredeyse dörtte üçünün evli olması, evli olmakla kendi işini kurup yürütebilme arasında daha sorunsuz bir ilişki olduğunu göstermesi açısından son derece önemlidir. Öyle anlaşılıyor ki kendi işinin sahibi olma, kadınlar için evlilik ve çocuk bakımı sorumluluklarını yerine getirme açısından daha az sınırlayıcı olmakta, onların aile ve çalışma yaşamı dengesini kurabilmelerine imkan tanımaktadır. Girişimcilik, kendi işinin başında olma, bu sorumluluklar açısından önemli engeller yaratmış olsaydı, kadın girişimcilerin pek çoğunun ya hiç evlenmemiş ya da boşanmış olması gerekirdi.

Öte yandan, kadın girişimcilerin %72'sinin evli olması sonucuna bakarak, kurdukları işlerin mutlaka başında durmaları gerektiği, zaman zaman ev işlerine ve çocuk bakımına az zaman ayırabilecekleri, eşlerinin de bu yoğunluk ve tempoya hayır demeyip tersine onları destekliyor olabilecekleri yorumu getirilebilir. Nitekim evli kadın girişimciler, hangi tür destekler aldıklarına ilişkin sorulara da eşlerinin kendilerini önemli derecede destekledikleri cevabını vermişlerdir.

[8] Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)(2013)Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri. Türkiye İstatistik Kurumu Yayın. Yayın no:4152.

4 Kadın Girişimcilerin Özellikleri

Kadın Girişimcilerin Önceki İş Deneyimleri

Nitel araştırmada kendileri ile görüşülen kadın girişimciler, işlerini kurmadan önce ev dışında ücretli veya maaşlı olarak çalışmış olmalarının ve elde ettiklerin deneyimlerin ne kadar önemli olduğunu defalarca söylemişlerdir.

Niceliksel araştırma verileri de bu vurgulamayı görünür kılmaktadır. Kendi işlerini kurmadan önce başka işlerde çalışarak deneyim kazananların oranı %84'tür. Kendi hesabına bir iş kurmadan önce bir veya birkaç işte çalışmış olmanın en dikkate değer iki yararı, finansal sermaye ve sosyal sermaye birikimi yapabilmektir. İş kurmak için gerekli ilk sermayenin önemli bir kısmı önceki işlerde çalışırken yapılan birikim ile karşılanır. Başka işlerde çalışırken kurulan iş ilişkileri ve arkadaşlık ilişkileri de yeni kurulan işletmenin çevre tarafından desteklenmesi açısından önemlidir.

İş kurma öncesi edinilen deneyim, kadın girişimciliği literatüründe üzerinde en çok durulan konulardan biridir. Örneğin, C. Brush ve arkdaşlarının yaptığı küresel düzeyde bir çalışmanın sonuçlarına göre Norveç'te on kadından beşinin daha önce kamu sektöründe, **on kadından altısının** da özel sektörde deneyim sahibi olduğu saptanmıştır.[9]

> "İşi mutfağında öğrenecekler, iki üç yıl olabilir bu süreç. O süreci mutlaka geçirecekler, ondan sonra kendi ofislerini açacaklar. Benim o mimarlık ofisinde çalışmam, işyeri yürütmem büyük bir avantaj oldu bana. Her mimar ' Ay ben okuldan çıktım bu işi yaparım' diyemez. Önce bir yoğrulmak gerekiyor."
>
> 33 Yaşında, Mimarlık Firması Sahibi, Ankara

%84

Oranında kadın girişimcinin daha önceden bir iş deneyimi var.

[9] Foss, L. and Ljunggren, E. (2006) Women entrepreneurs in Norway: Recent trneds and future challenges. İçinde Brush, C.B. et al. (ed). (2006) Growth-oriented women enterprenurs and their businesses: a global perspective. Edward Elgar Publishing, Cheltenham.

Kadınları Girişimciliğe Teşvik Eden Kişilik Özellikleri

Kendi işini kurmuş olan kadın girişimciler hangi nedenle iş kurmuş olurlarsa olsunlar, kişilik özellikleri açısından benzer özelliklere sahipler.

Bağımsız kişilik, kararlı, hırslı ve azimli olmanın yanı sıra çalışkan ve disiplinli olmak da kadın girişimcilerin kendilerinde buldukları güçlü kişilik özellikleri arasındadır. Kendi işlerini kurmalarında etkili olan birden fazla güçlü kişilik özelliklerinden söz eden kadın girişimcilerin;

- **%31 'i bağımsız kişilik, kararlı, hırslı ve azimli olmayı,**
- **%25 'i kendine güvenli olmayı,**
- **%24 'ü işini severek yapmayı, çalışkan ve disiplinli olmayı,**
- **%9 'u aile desteği ve aileye karşı sorumlu olmayı,**
- **%7 'si, sosyal ilişkilerde başarılı olmayı,**

kendilerine ait bir iş kurmada etkili özellikler olarak tanımlamışlardır.

Kadın Girişimciler Yarışması 2014 - Ödül Kazanan Girişimciler

"Şimdi benim hayatta hep üçe üç kuralım vardır. Bunu hep gençlere, kızlarıma da, bütün çalışanlarıma da anlatmaya çalışırım. Eee, üçe üç kuralım: Karar vermek çok önemli. Karardan sonra bir eylem süreci vardır. "Karar verdim, oturayım" yok böyle bişey. Sürekli eylemde olmak ve asla vazgeçmemek gerekir. Çünkü vazgeçmeyenler kazanıyo. Bunları yaparken de ahlaki, fiziki ve hukuki normlar içersinde yaparsanız mutlaka bi sonuca ulaşıyosunuz. Eee, sıradan insanla sıradışı insanı ayırt eden bence çok basit bi özellik var. Tanrı yukarda, bu kulum çok akıllı, çok güzel, çok zeki, buna hiç kayıp üzüntü vermiyim, demez. Böyle durum yok. İşte sıradışı insanın farkı! O da yıkılır, kaybeder, üzülür ama çok kısa sürede silkinip tekrar ayağa kalkar, çünkü bilir ki karşısında mutlaka her zaman en az iki seçenek vardır: Ya kurban olmayı seçersiniz, ya da ders çıkarmayı seçersiniz. İşte sıradışı insan ders çıkarmayı seçen insandır. Ben böyle bi insan oldum. Eee, şirketimiz 18-19 yıllık bir şirket. 28-29 yıldır iş yaşamındayım. Çünkü iş kadını olmak demek, girişimci kadın olmak demek hep böyle olumlu şartların olduğu, kredilerin alındığı, işlerin kurulduğu, işlerin yapıldığı bir şey değil, süreç değil.. Öyle bir platforma düşebilirsiniz ki hani hem kurtlarla dans ederken koşarken hem de etrafta birtakım terslikler üst üste üst üste tepenize biner, oradan da sıyrılıp kalkabilmeniz lazım... Yani iyi durumda da kötü durumda da çıkış yolu bulup ben varım diyebilmek!"

50 Yaşında, Basın Yayın
Limited Şirketi Ortağı, İzmir

"Çünkü iş kadını olmak demek, girişimci kadın olmak demek hep böyle olumlu şartların olduğu, kredilerin alındığı, işlerin kurulduğu, işlerin yapıldığı bir şey değil, süreç değil.. Öyle bir platforma düşebilirsiniz ki hani hem kurtlarla dans ederken koşarken hem de etrafta birtakım terslikler üst üste üst üste tepenize biner, oradan da sıyrılıp kalkabilmeniz lazım ... Yani iyi durumda da kötü durumda da çıkış yolu bulup ben varım diyebilmek!"

Mimar, İzmir

5 Kadın Girişimcilerin İşlettiği Kuruluşların Özellikleri

Sektörler ve İş Kolları

Kadın girişimcilerin **%82'si hizmet sektöründe** çalışmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bu sonuç, Türkiye'de istihdam edilen kadınların en yoğun olarak hizmet sektöründe çalışıyor olması ile de uyumludur. Daha ayrıntılı olarak iş kollarına göre dağılımlarına bakmak, kadın girişimcilerin oldukça çeşitli iş kollarında faaliyet gösterdiklerini, bunların **%40'ının ticaret ve satış alanında yoğunlaşmış olduklarını gösterecektir.** İş kolları itibariyle bakıldığında ise, ticaret ve satış, kadınlar arasında en yaygın kabul görmüş faaliyet alanıdır.

%40

Oranında kadın girişimci iş kolları arasından ticaret ve satış alanına faaliyet göstermektedir.

Kuruluş Yılları

1990'ların ikinci yarısında başlayan ve 2000'lerde yaygınlık kazanan kadın girişimciliğini teşvik edici politika ve uygulamalar, **kadınlar tarafından işletilen kuruluşların sayısının artmasında önemli bir etken olmuştur.**

2000'li yıllarda, küçük ve orta boy işletmelerin ekonomiye katkılarını öne çıkaran elverişli bir ekonomik ve politik ortamın varlığı, KOSGEB gibi devlet kurumlarının,özel sektör kuruluşlarının ve kadın girişimciliğini teşvik eden **KAGİDER** ve **KEDEV** gibi sivil toplum kuruluşlarının sayıca artmasınsını sağlamıştır[10]. Bu süre içinde bankalarca da kadın girişimciliğine yönelik özel programlar hazırlanmıştır. Bağımsız iş yeri kurmayı arzu eden kadınların sayıca artışında, özellikle kentli ve eğitimli olanların, sivil toplum kuruluşlarının kadınları güçlendirici proje ve programlarından etkilenmiş olma olasılıkları da yüksektir.

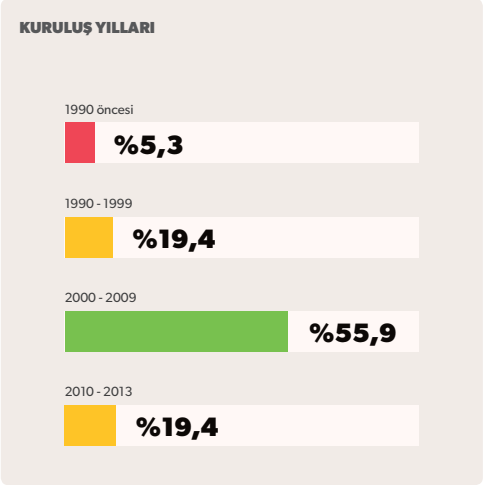

Çalışan Sayıları

KOSGEB'in, KOBİ tanımındaki[11] çalışan sayısı dikkate alındığında, araştırmaya katılan kadınların işlettiği kuruluşların %70'i mikro, %29'u küçük, %1'den azı ise orta boy işletmedir.

Kadınların kurdukları işletmelerin neredeyse **dörtte üçünün** 10 kişiden az çalışanı olan mikro işletmeler olması, hem sermayelerinin ve diğer imkanlarının kısıtlılığına hem de işlerini büyütme konusundaki tedbirli yaklaşımlarına bağlanabilir. Nitel araştırmaya katılan kadın girişimciler, daha çok devlet ve banka desteği alabilseler, işlerini büyüteceklerini ve çalışan sayısını da artıracaklarını söylemişlerdir.

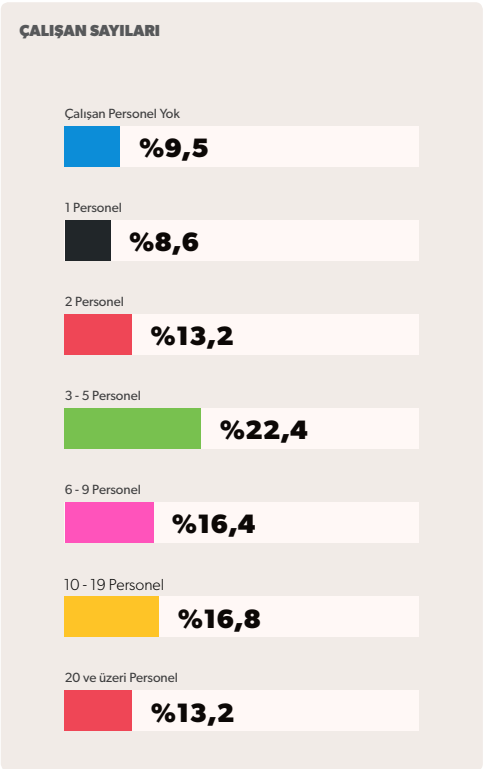

[10] Ecevit, Y. (2007) Türkiye'de kadın girişimciliğine eleştirel bir yaklaşım. ILO yayını. Ankara.

[11] KOBİ sınıflandırmasına göre mikro işletmelerde çalışan sayısı 10 kişiden az, küçük işletmelerde 50 kişiden az, orta boy işletmede ise 250 kişiden azdır. www.kosgeb.gov.tr/kobi_tanimi

6 İş Kurma Aşaması

İş Kurma Kararı

Nicel araştırma kapsamında kendileriyle görüşülen kadınları ,girişimci olmalarını hangi faktörlerin etkilediği,girişimcilik düşüncesinin nasıl oluştuğu ve iş kurma kararlarını alışlarına göre üç grupta toplamak mümkündür.

Bu gruplama, iş kurma kararına bağlı olarak kadın girişimci tanımı yapabilme konusunda araştırmadan elde edilen özgün bir bulgudur. Kadın girişimcilerin;

- **%51 'i işlerini kendi isteğiyle kurmuştur. Bu gruptaki kadın girişimciler arasında, girişimciliği uzun süredir hayal ettiğini ve hep aklında olduğunu belirten, , bağımsız çalışmak ve söz sahibi olmak için girişimci olmak isteyen, hobisini işe dönüştüren, mesleği iş kurmasına uygun olan ve emeklilik sonrasında kendine yeni iş arayan kadınlar yer almaktadır.**
- **%31 'i işini aile desteğiyle kurmuş ya da girişimcilik kararını eşiyle birlikte alan kadınlardır.**
- **%18 'i tesadüf sonucu ya da arkadaşlarının teklifi ile işini kuran veya ölüm ve boşanma gibi nedenler ile yaşadığı ekonomik kriz sonrasında girişimci olma kararı alan kadınlardır.**

"O dönem 'Evet ben yapabilirim' dedim, fakat tabii ki açtığım anda şunu gördüm, iş almak hiç kolay değil. Fakat ben böyle yılmayan bir cesaret mi diyeyim işe ihtiyaç mı diyeyim, çünkü o dönem boşanmıştım ve benim para kazanmam gerekiyordu çocuğuma bakabilmek için, e kapı kapı dolaşıp iş bulmaya gayret ediyordum ve ben buldum işleri, yani bir şekilde insanlar beni kırmadı."

54 Yaşında,
Mimarlık Şirketi Sahibi, İstanbul

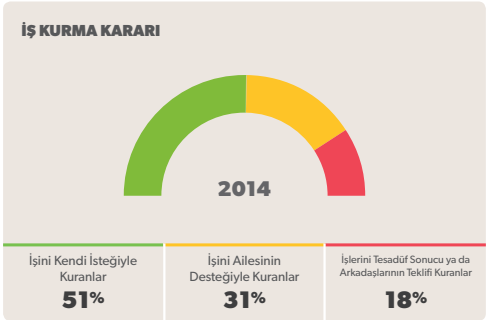

Kuruluş Sermayesi

Kadın girişimciler, işlerini büyük oranda kendi birikimlerine dayanarak kurmaktadırlar.

Sermaye oluşumunda birden fazla kaynaktan yararlanan kadın girişimcilerin kendi birikimlerinden sonra en çok başvurdukları kaynak, %24 ile banka kredisidir. Kadın girişimciler, diğer sermaye kaynaklarıyla birlikte eşlerinden (%23) ve ailelerinden (%19) de maddi destek almaktadır.

"Burası sadece dört duvardı ve yerler de şaptı aldığımızda. Herşeyi ben yaptım. Ulus'a gidip malzeme seçtim, ondan sonra buraya transferini sağladım. İşçileri buldum. Boyacıyı ayrı buluyorsunuz, tavancıyı ayrı, elektrikçiyi ayrı, alarmcıyı ayrı, sucuyu ayrı. Mutfak için montaj yapıldı, bilmem ne. Evdi buraso ofis halihe getirildi. Ondan sonra belediyeden izinler, elektrik,su,telefon,internet bağlantısı... Yani bunlar basit gibi görünüyor ama tek olduğunuzda, bayan olduğunuzda, hepsini teker teker sizin yapmanız gerekiyor."

Dış Ticaret Ltd. Şirketi Sahibi, Ankara

İş Kurma Aşamasında İlk Adımlar

Kadın girişimcilerin %49'unun iş kurma aşamasında attığı ilk adım, iş yeri mekanı arama ya da mevcut iş yerini düzenlemektir.

İş kurma aşaması, birden fazla adımın birlikte atılmasını gerektirmektedir. İş yeri aramasını %28 oranı ile piyasa araştırması yapan kadınlar izlemektedir. Kurulacak işe yakın işler yapan başka kişilerin fikirlerini almak,fizibilite raporu hazırlamak veya bürokratik işlemleri başlatmak gibi ilk aşamada yapılması gereken işleri yapan kadınların oranları düşüktür.

6 İş Kurma Aşaması

İş Kurma Aşamasında Öncelikli Sorunlar

- **İşin yürütülmesi,**
- **Sermaye bulunması,**
- **Bürokratik işlemler ,**
- **Kadın olmak,**
- **Aile ve iş yaşamı arasındaki dengeyi sağlamak**

kadın girişimcilerin vurguladıkları sorunlardır.

En çok dile getirilen sorunlar arasında işi yürütmek başta gelmektedir.

Kadın girişimcilerin %37'si işe ait bilgi ve beceri eksikliği, çalışacak personelin gereken nitelikleri karşılayamaması, ortaklarla doğan anlaşmazlıklar, iş yeri mekanının düzenlenmesi, çevreye uyum sağlama ve müşteri bulma gibi işin yürütülmesine yönelik sorunlardan söz etmişlerdir.

Kadın girişimcilerin işe başlarken dile getirdikleri sorunlardan biri de, özellikle işlerini kurma aşamasında teminat veremedikleri için bankalardan kredi alamamalarıdır. Sermaye bulamamak ve ekonomik zorluklar, diğer sorunlar arasında kadın girişicimlerin %36'sı tarafından dile getirilmiştir.

Kadın girişimciler, aile içinde çocuk bakımı, aileyi ikna edememek ve eşle ilgili sorunlar ile uğraşırken, erkek egemen iş piyasasında da kendilerini kabul ettirmek için çaba harcamışlardır.

İşin başlamasına ilişkin **bürokrasiyle ilgili bilgi ve beceri eksikliği; resmi kurumlara yapılacak başvurular ile ilgili olarak karşılaşılan zorluklar kadın girişimcilerin %24'ü tarafından sorun olarak belirtilmiştir.** Kadın girişimcilerin **%11'i güven eksikliği ve rekabet sorunlarını, %10'u iş kurma aşamasında kadın olmalarından kaynaklı yaşadıkları sorunları, %10'u ise aile yaşamında karşılaştıkları zorlukları öncelikli sorunlar arasında saymışlardır.**

> "Bi teminat göstermesi lazım, bir kefil göstermesi lazım. Türkiye'de genelde erkeklerin yüzde doksanı çalışıyo, çalışmasa bile birileri ona destek, onlar bu işi daha güzel beceriyolar. Benim iş yeri açmayı düşünüp de kredide kim kefil olcak, neyi teminat göstericem diye iş yeri açamayan pek çok arkadaşım var."
>
> Dış Ticaret Şirketi Sahibi, Ankara

> "Valla aslında bütün bankaların bunu yapması gerekiyo diye düşünüyorum çünkü kadınlara el uzatılması gerektiğini düşünüyorum. Bir sürü insan, hiçbir destek bulamadığı için - o kadar çok cevher var ki aslında kadınlar içinde - bi sürüsü bu anlamda yol bilmediği için, aile destek olmadığı için, eşi izin vermediği için çünkü çok fazla kadın sadece eşinin geliriyle geçiniyo. E bu da ona bi sürü şey yapma imkânını geri koyuyo. O zaman böyle şeyler olsa bi sürü insan, bir sürü kadın iş açar ama KOBİ'lerden nasıl faydalanıldığını bilmiyorlar."
>
> Dış Ticaret Şirketi Sahibi, Ankara

7 İşi Yürütme Aşaması

Finansla ilgili sorun yaşadığını belirten kadınlardan bu sorunları daha ayrıntılandırmaları istendiğinde, %42,9'u banka kredisiyle ilgili karşılaştıkları durumlardan örnekler vermişlerdir.

Bankaların verdikleri krediler konusunda en çok dile getirilen sorunlar arasında **teminat sorunu, kredi faizlerinin ve krediyi alırken yapılan masraflarının yüksekliği** dikkat çekmektedir.

Kredi temini konusunda kadın girişimcilerin koşullarının göz önüne alınmamasına dikkat çeken cevaplayıcılar özellikle **şahış şirketlerinin daha fazla zorlandığından söz etmişlerdir.**

Girişimci kadınlar, tahsilat ve ödeme konusunda, mallarını peşin aldıkları halde müşterilerinin geç ödeme yapması, veresiye satışlar, çeklerin ileri tarihler için verilmesi ya da karşılıksız çek verilmesi gibi nedenlerle tahsilatın zamanında yapılamamasının işin yürütülmesi aşamasında karşılaştıkları önemli sorunlar arasında olduğunu (%34,6) belirtmişlerdir.

Tahsilat konusunda sorun yaşamasına rağmen, kredileri zamanında ödemek zorunda olmak, borçları erteleyememek de finansal sorun yaşanmasına neden olmaktadır. Ayrıca, **ödenen vergilerin çok yüksek olmasından da şikayet eden girişimciler, yapılan işin niteliğine göre vergi ödenmesi gerektiğini söylemişlerdir.** Finans sorunu yaşayan kadın girişimciler için **devlete verginin nakit ödenmesi şikayet konularından biridir.**

Ek olarak kadın girişimciler, ekonominin durgunluğunun (%13,5) ve finansal kaynak sınırlılığını (%9,8) da karşılaştıkları zorluklar arasında belirmektedirler.

> "Ödediğim paraya değil puana bakıyor. Puan düşüklüğü olunca kredi vermiyorlar. Bunun böyle değil takip şeklinde olması lazım. Bir gün gecikme ödeme için puan düşüklüğü olmamalı. ... Kredi istiyorum ama vermiyorlar. Fazla istiyorum, isterse ömür boyu ödeyeceğim bir kredi olsun gene de istiyorum ama banka vermiyor. Hem engelliye bakıyorum hem kadın çalışıyor, topluma kazandırıyorum istihdam arttırıyorum ama banka gidip tavuk fabrikası kurana önem veriyor."
>
> Kadın Girişimci, Antalya

> "Vergi dairesi, her ay çıkan KDV. Sigorta devlete nakit veriliyor biz bunun karşılığında evrak alıyoruz. Ay sonunda devlet benden nakit olarak alıyor. Bununla ilgili sorun yaşadığımda vergi dairesindeki memur bana madem ödeyemiyorsun kapat o zaman dedi."
>
> Kadın Girişimci, İstanbul

> "Eee, daha çok bizi anlayabilirler mesela. Ya da daha çok, projelendirmeleri eksik. Ya mesela, şeye gidiyorsunuz, bunu biçok arkadaşım yaptı, KOSGEB'e gidiyorsunuz, KOSGEB'in kendi projeleri var, o projelerden birine dahil olursanız, hani Türkiye'de hiç olmamış bişeyi ülkede yapmaya başlarsanız, biliyorsunuz, işte yüz bin liraya - iki yüz bin liraya kadar KOSGEB kredi veriyor. Hani bunun yerine, hiç olmamış bi şeyi getirmek yerine, KOSGEB personelinin gerçekten güzel projelerle kadınları daha çok desteklemesi gerektiğini düşünüyorum. Hani sektör bazında. Hiç olmamış bişeyi Türkiye'ye getirecek bi kadın ancak şeydir ya, bilim adamı gibi bişey olması lazım yani."
>
> İş Sağlığı ve Güvenliği Teknolojileri Hizmetleri Donanımları Ticaret Ltd. Şirketi, Antalya

8 İşi Büyütme Aşaması

İşi Büyütmenin Anlamı

Kadın girişimcilerin %96'sı işlerini kurduktan sonra büyütmüşlerdir. İşi kurduktan sonra büyük oranda pozitif bir bakış açısına sahip olan kadın girişimciler çalışarak kazandıklarına da dikkat çekmektedir.

Daha çok erkeklerin hakim olduğu iş yaşamına kendi işlerini kurarak başlayan kadın girişimciler açısından büyümek;

- **Piyasada tanınmak, markalaşmak,**
- **Ürün ve hizmet çeşidinin artması,**
- **İş yeri mekanının büyümesi,**
- **Cironun artışı,**
- **Çalışan sayısının artışı,**
- **Sermayenin artışı**

gibi anlamlar taşımaktadır.

> "Şu anda, tabi tabi. O zaman hani dediğim gibi bir buçuk ay, iki ay sonra kiramı ödeyecek param yoktu cebimde. Yani yola çıktığımda yani o durumdan geldim. Şu anda burası benim mülkiyetim yani e bunları da çalışarak kazandık. Yani yedi sekiz tane aracımız var, evim var, dükkânım var, arazim var, e bunların hepsini çalışarak kazandım sonuçta."
>
> 37 yaşında, İnşaat Şirketi Sahibi, Antalya

> "- İşimi büyüttüm diyebilir misiniz?
> - Kesinlikle! Kredibilitesi arttı, serefiyesi arttı, ürün yelpazesi arttı."
>
> Dış Ticaret Şirketi Sahibi, Ankara

İşi Büyütme İsteği

Kadın girişimcilerin %71'i işlerini büyütmeyi hedeflemektedir.

İşlerini büyütmek isteyen girişimciler içinde **fırsatlar ve ekonomik zorluklar nedeniyle adım atmış olan kadınlar, işlerini en çok büyütmek isteyenlerdir (%76).** İkinci sırada, işlerini aile ve eş desteğiyle kuranlar (%73) gelmektedir. İşini kendi isteğiyle kuranlar, büyüme isteği en az (%69)'gruptur.

İşi Büyütmek İstememe Nedeni

İşini büyütmek istemediğini belirten girişimci kadınların bu tercihlerinde mevcut durumlarından memnuniyet (%42) ilk sırada gelmektedir.

Ekonomik istikrarsızlığı neden göstererek büyümek istemeyenlerin oranı %30'dur. Kendilerine, ailelerine ve çocuklarına zaman ayıramayacakları gerekçesiyle işlerini büyütmeyi düşünmeyen kadınlar da (%13) vardır.

> "Şu an risk alma şeyim çok düşük, düzeyim. Ama mesela finansım olsaydı kendime çok güvendiğim ve başarabileceğim projelere girebilirdim. Şu an o projelere girebilmek için dönüp dış destek almam lazım, onun bedeli de ağır ve Türkiye'de girişimciye destek diye bir şey de yok! Yok yani... Ancak siz işte bir bina satın alacaksınız, binanızı ipotek edeceksiniz, banka da size kredi versin ama ben marka yaratıyorum, bana kredi ver dediğiniz zaman hiç kimse kredi vermez, kimse vermez ama ben bir marka yaratabilirim aslında. Yani o donanıma sahibim ve marka yaparsam katma değerimi arttırabilirim, dolayısıyla böyle bir hata yapma şansım neredeyse yok denecek kadar az."
>
> Tasarım Şirketi Sahibi, İzmir

9 Kadın Girişimcilere Destekler

Aile Desteği

Kadın girişimcilerin en büyük destekçileri aileleri ve eşleridir.

İş hayatına aile ve eş desteğiyle atılmamış olsalar da, kadın girişimciler açısından aile üyelerinin desteğinin çok önemli olduğu görülmektedir. **Özellikle evli olan kadınlar açısından eşler, birinci derecede destek sağlayıcı kişi konumundadırlar.** Bu bulgu, kadın girişimciler hakkında yapılmış diğer araştırma sonuçları ile uyuşmaktadır.[12]

Evlenmiş kadınların %65'i iş kurma aşamasında eşlerinden destek aldıklarını belirtmektedir. Eşlerden sonra baba (%59) ve anne (%54) desteği gelmektedir.

Ailelerin iş kurma aşamasında kadın girişimcilere verdikleri destek, büyük oranda daha sonra da devam etmektedir. Kadın girişimcilerin işlerini yürütürken aile üyelerinden aldıkları destekler çeşitlidir. Bunlar arasında ilk sırada maddi destek yer almaktadır. Bunu, **iş yerinde yardımcı olma, teknik destek verme, manevi destek sunma ile ev işleri ve çocuk bakımı gibi destekler izlemektedir.**

"Ben tek başıma piyasada bir bayan olarak nasıl dururum, ne kadar yoğunluklu olurum, ne kadar beyin olarak evde olabilirim konusunda tereddütlerim olduğu için eşimle ben bunu paylaştığım zaman eşim dedi ki, "yani mutlaka zor olacaktır, geçiş süreci, belki bir iki yıl zor olacaktır ama bir süre sonra yani eğer sen burda mutlu olacaksan ben destek veriyorum.". Ben sordum, "çocuklarla ilgili ne yapacağız, yani sen çok yoğun çalışıyorsun, ben de aynı şekilde, çocuklara zaman ayıramayacağız, onun için acaba benim işi tamamen bırakıp sen yine aktif çalışma, ben çocuklarla olayım" . Bu sefer dedi ki " Sana yazık olacak çünkü bir geçmişin var, belki evde de mutlu olmayacaksın, yani o riski de alma, evde durup bir iki yıl, tekrar ben iş hayatına gireyim dersen, aradan zaman geçtiğinde yani daha farklı ve zor olabilir. Sen bir dene, yapamazsan en kötü ihtimalle yapamadık deriz, sonra da yiğitler gibi bırakırsın" dedi. Bana da mantıklı geldi, eşim de destek verince iş yeri anlamında da "ben de bırakabilirim, ben de sana destek veririm" deyince… Onun çok büyük desteği oldu, belki deseydi ki "Sen iş yeri aç, maddi manevi yanındayım ama benim işimle ilgili, benden böyle bir fedakarlık isteme" deseydi belki de çocuklardan dolayı böyle bir kararı zor alırdım diye düşünüyorum açıkçası."

Sigortacı, Antalya

"Her şeyden öte bana her konuda, maddi manevi her konuda destek veren bir ailem var. Gerek eşim gerek kız kardeşim gerek annem… kesinlikle kesinlikle ama hani burada da bugün hani anne işte hani 2 ay bir şey yoktu, işte sıkıştım kiramı ödeyemiyorum, paraya ihtiyacım var, hani herhangi bir sebep söylemesem bile hani paraya ihtiyacım var desem hani ben 3 istiyorsam annem 5 çıkartır verir."

41 Yaşında, Takı Tasarımcı, İzmir

[12] Ecevit, Y. (1996) "Women Entrepreneurs Owning Small Businesses." Middle East Technical University, Gender and Women's Studies Graduate Program Research project supported by UNDP.; Kök, S.B.(2007) Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler ve Kadın Girişimcilii. Denizli Ticaret Odası EkonomkAraştırma Serisi. Denizli.

Kurumsal Destekler

Türkiye'de kadın girişimcilere verilen kurumsal destekler sınırlıdır.

Kadın girişimciliğini teşvik, bazı ülkelerde bir devlet politikası olacak kadar önemlidir. Böyle olduğunda sunulan çok sayıda ve çeşitli destekle karşılaşılır.

Girişimcileri piyasa koşulları konusunda bilgilendirecek, kredi kullanma imkanlarını anlatacak ve sunacak, onları güdüleyecek ve onlara rehberlik sağlayacak, sadece işlerini kurarken değil kurduktan sonra da desteklemeye devam edecek kurumların varlığı kadınların girişimci olma isteklerini artırır, onları cesaretlendirir.

Kadın girişimcilerin büyük bir bölümü, kurumlar arasında en fazla desteği kredi desteği olarak bankalardan almaktadır. Bankalar dışında ise en çok sözü edilen kurum **KOSGEB**'tir. Ancak **genel olarak bakıldığında bu güne kadar kadın girişimciliğinde ciddi bir artış sağlayan kapsamlı ve çok boyutlu bir kurumsal destek ortaya çıkmamıştır.** Sivil toplum kuruluşlarının sağladıkları desteklerden ise çok az sayıda kadın girişimcinin haberi vardır.

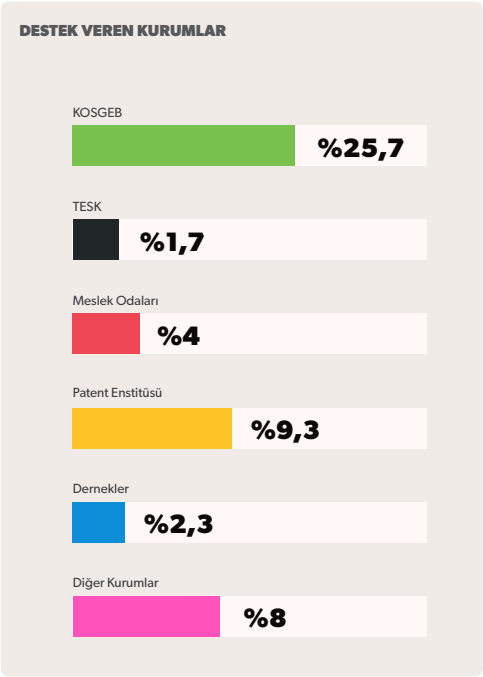

10 İş ve Aile Yaşamı Dengesi

Kadın Girişimcilerin Yaşadıkları Sorunlar

Kadın girişimcilerin büyük bir bölümü, yoğun çalışma temposuyla ve erkek egemen bir ortam içinde çalışırken, aile yaşamları ile işleri arasındaki dengeyi kurmak için de ekstra çaba harcamak zorunda kalmaktadırlar.

Bekar kadınların bazıları bu nedenle evliliği ve evli kadınların bazıları da çocuk sahibi olmayı ertelediklerini belirtmektedirler. Bazı kadın girişimciler ise, **iş kurmak için çocuklarının okul çağına gelmesini beklediklerini söylemişlerdir.** İş hayatı ve aile yaşamının birlikte devam etmesini sağlama konusunda **çocuk bakımı (%48) ve herşeye yetişememek/yorgunluk (%31) diğer sorunların yanı sıra en sık dile getirilen sorunlardır.**

> "Dengeyi kurmak o kadar zor ki, ne desem yanlış...Şimdi işi düşünmeyin desem, mümkün değil, o zaman iş hayatında başarılı olamazsınız. Evi düşünmeyin desem, o da mümkün değil, eşinizden önce çocuğunuz geldiği için mümkün değil. Ben ev hayatını işe taşımıyorum, o konuda hiçbir sıkıntım yok, hani hiçbir zaman öyle olmadım. Ama iş, maalesef hani hep böyle kafamın bir kenarında olduğu için...Evde bile mesala eşimle otururken iş konuşuyorum istemeyerek..."
>
> Sigortacı, Ankara

Kadın Girişimcilerin Geliştirdikleri Çözümler

Girişimci ve çoğu evli kadınlar açısından, iş yaşamı ile aile yaşamı arasındaki dengeyi kurmak önemli ve zor konulardan biridir. Bekar katılımcılar ise, iş hayatının yoğunluğu nedeniyle aile kurmayı ertelediğinden söz etmiştir.

Kadın girişimcilerin bu dengeyi kurmak için geliştirdikleri çözümler arasında birinci sırada ev işleri ve çocuk bakımı için ücretli (%47) veya gönüllü destek (%49) almak gelmektedir. den katılımcıların olması, kadınlar açısından iş ve aile yaşamı arasındaki dengeyi kurmanın zorluğuna işaret etmektedir.

İş hayatı ile aileyi dengelemek adına, birden fazla çözüm önerisi geliştiren kadın girişimcilerin:

- **%47 'si ev işleri için ücretli hizmet satın almakta,**
- **%49 'u eşinden ve ailesinden destek almakta,**
- **%33'ü çocuklarla ilgilenebilmek için ofisi evin yakınına taşımak, çocukları iş yerine getirmek gibi farklı düzenlemeler yapmakta,**
- **%26 'sı ise, aile ve iş dengesini sağlamak için kendi yükünü artırarak evde ve iş yerinde daha çok çalışmaktadır.**

TÜİK tarafından yapılan ve sosyal bilimcilerce yorumlanan zaman kullanımanketleri de ev işlerine ve bakım hizmetlerine, kadınların erkeklerden daha çok zaman harcadığını, kadınlar ev dışında çalışsalar dahi bu kuralın değişmediğini, iş yüklerinin azalmadığını, kısaca kadınların "çifte mesai"[13] yaptıklarını açıkça göstermektedir.

Avustralya'da 'Cinsiyet Ayrımcılığı Komisyonu' başkanı ve toplumsal cinsiyet ilişlkileri ile illgilenen sorumlu kamu görevlileri, **erkekleri ev içi yüklerini daha adil bölüşmeye davet etmekte ve böyle yapmadıkları takdirde kadınların kendi potansiyellerini kullanamayacaklarını iddia etmektedirler.** Kadınların 'ikili iş yükü', onların yaratıcı yanlarını ortaya çıkarmalarını ve kişisel gelişimlerini engellemektedir[14].

%11

İş ve aile dengesini halen kuramadığını söylemektedir.

[13] Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2014) Türkiye'de Kadın İş Gücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi. Ankara. s. 104

[14] Barret, M. (2006) Women's entrepreneurship in Australia: resent and their future. içinde Brush, C.B. et al. (ed). (2006) Growth-oriented women enterprenurs and their businesses: a global perspective. Edward Elgar Publishing, Cheltenham.

11 Girişimci Kadın Olmak

Kadın Girişimci Olmanın Zorlukları

Kadın girişimcilerin büyük bir bölümü, yoğun çalışma temposuyla ve erkek egemen bir ortam içinde çalışırken, aile yaşamları ile işleri arasındaki dengeyi kurmak için de ekstra çaba harcamak zorunda kalmaktadırlar.

Kadın olmanın girişimcilik için zorluklarından söz eden kadın girişimcilerin,

- **%39 'una işi kurma aşamasında, başaramayacakları söylenmiş ve kadınlar ciddiye alınmamışlardır.**
- **%39 'u iş kurma aşamasında küçümsenmişlerdir.**
- **%38 'ine ise kadınların erkekler ile çalışmasının uygun olmadığı söylenmiştir.**
- **%11 'i cinsel içerikli imalar ile karşılaşmışlardır.**
- **%10 'u ise aile yaşamında bazı sorunlar yaşamışlardır.**

> "Şimdi, ee, eleştirenler şöyle oldu, oluyor, Kadın ya, eşinin de durumu iyiyse,' Ya ne gerek var eşinin durumu iyi, sen otur evinde. Geç vakte kadar dışardasın. Bu erkek işi. Ne gerek var. Çocuğun eğitimiyle ilgilen. Eşinin işte, rahatıyla ilgilen'. Bu şekilde tabi eleştirenler oluyor. İşte erkek ya, bu işi erkeklerin çünkü girdiğiniz piyasa iş piyasası. Bir fabrikaya gidiyorsunuz, bir iş yerine gidiyorsunuz, ufak da olsa büyük de olsa, bi ticarethaneye gidiyorsunuz sigorta yapmak için. Buraları genellikle erkek egemen iş yerleri. Ve buralarda kimisi hoş görüyor, kimisi dışlıyor, kimisi işte, yabancı gözüyle bakıyor. Bunların hepsini tabi zamanla atlatıyoruz."
>
> Sigorta Şirketi Ortağı, İstanbul

Kadın girişimciler, iş kurma aşamasında karşılaştıkları zorlukların üstesinden daha fazla çalışarak ve bazı fedakarlıklar yaparak geldiklerini belirtmektedirler.

Genel olarak değerlendirildiğinde, **kadınların karşılaştıkları zorlukların temelinde iş dünyasının erkek egemen olması ve bu dünyada kadınların yer almasına yönelik önyargıların bulunması yatmaktadır.**

Kadın Girişimci Olmanın Kazanımları

Girişimciliğin **kadınların hayatına yaptığı olumlu birçok etki söz konusudur.** Kendi işlerini kuran girişimci kadınların;

- **%61'i kendilerine güvenlerinin arttığını,**
- **%44'ü maddi olarak güçlendiklerini,**
- **%33'ü toplum tarafından gördükleri saygınlığın arttığını,**
- **%33'ü daha çok tanındıklarını,**
- **%28'i ise kararlarda daha bağımsız olduklarını söylemişlerdir.**

"Başarılı kadınlarda bunu görüyorum, daha katılar daha sertler, ben de galiba biraz öyle oldum… Evet oldum, olmak zorunda kaldım, çünkü sözünüzü dinletebilmeniz lazım, şimdi işi alıyorsunuz, ustalar geliyorlar ya da sen kadınsın seni ilk önce bilmiyorlar, sizi bir işveren olarak görüyor, bir müddet sonra işi bildiğinizi anlayınca saygı duyuyor, önce duymuyor ama, sizin ispatlamanız gerekiyor, işi iyi bildiğinizi.. … yani bir erkeğe göre kadının daha süreçlerinin daha yorucu olduğunu düşünüyorum, yani erkek daha dik bir şekilde yükselebiliyor, kadın çok dolambaçlı yükselebiliyor…"

Dekorasyon Mağazası Sahibi, İstanbul

"Özgürüm! Yani her açıdan özgürüm; sosyal açıdan da ekonomik açıdan da özgürüm. Özgüvenim çok yüksek, dolayısıyla daha mutluyum."

Tasarım Şirketi Sahibi, İzmir

12 Kadın Girişimcilerin Beklentileri ve Talepleri

Kendi işini kurmuş kadınların, kadın girişimciliğinin desteklenmesi konusunda bankalar başta olmak üzere diğer kurumlara ve devlete bazı önerileri vardır. Birden fazla konuyu içeren bu öneriler arasında ilk sırada kadın girişimcilere kredi ve maddi destek sağlanması gelmektedir.

Özellikle düşük faizli ve uzun vadeli kredilerin kendi işini kurmak isteyen kadınlara sunulmasının gerekliliğinden söz eden kadın girişimciler, **bankaların yanı sıra KOSGEB ve belediye gibi kurumların da bu destekleri sağlaması talebinde bulunmuşlardır.** Kadınlara daha düşük faiz ile kredi verilmesi, krediler konusunda kadın girişimcilere daha esnek davranılması en sık dile getirilen talepler arasında yer almaktadır.

Başta yeni kurulan işletmeler olmak üzere, işletme sahibi kadınlara kredi verilirken ipotek istenmeden destek sağlanmasının gerekli olduğu sık vurgulanan önerilerdendir. Kadınlara özel kart verilmesini öneren girişimci kadınlar da vardır.

Kadın girişimciler, işlerini kurma aşamasında ve hatta daha da önce, iş hayatında başarılı olacakları konusunda teşvik edilmeye ihtiyaç duyduklarından söz etmişlerdir.

Kadınların başarılı oldukları alanlara yönlendirilmesi yoluyla özel olarak desteklenmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. **Kadınların, özellikle manevi olarak desteklenmeleri üzerinde durulmuş, özgüvenlerini artırmaya yönelik programlara olan gereksinimden bahsedilmiştir.** Bu nedenle, **sivil toplumkuruluşlarına ve bankalara kadınların azim, çalışkanlık ve başarma isteği gibi özelliklerini öne çıkarıcı özel programlar geliştirmeleri önerilmiştir.**

"Ne öneririm, işte burda devlete daha çok yük düşüyor diyorum ben. Bi kere eğitimin, erkek egemenliğine dayalı bir eğitim bence o, babaerkil değil belki anaerkil bi eğitim olması lazım, ya da erkek egemenliğine dayalı bi eğitimin bi kere kalkması lazım . İki, devlet, kadının çalışmasını kolaylaştıracak bi takım kurumları yapması lazım. E şimdi işten çıkıyorsunuz eve geliyorum sekiz buçukta. Çocuk gelmiş orada yedi buçukta. Siz orada çocuğu mu doyuracaksınız, yemek mi yapacaksınız, ertesi güne mi hazırlanacaksınız onu mu uyutacaksınız? onla bi yarım saat, bi kaliteli vakit mi geçirceksiniz? Çok zor."

Sigorta Şirketi Ortağı, İstanbul

"-Kadın girişimcilere destek veren bankalar var, nasıl değerlendiriyorsunuz?
-Güzel yani. Bence destek olunması gerekiyor. Çünkü hakikaten kadın toplumda kültürel ve ekonomik anlamda kalkındığı sürece erkeğin kadını üzerinde tahakküm kurması, bir hükümranlık kurması biraz zor. Ama eğer kadını maddi anlamda bir gücü yoksa, bildi donanım anlamında da bir gücü yoksa, kadın boynunu eğip oturuyor, işte, kocası hakaret ederse de dinliyor, ekmek getirirse yiyor, para vermezse alışveriş yapamıyor."

Güzellik Salonu Sahibi, İstanbul

"Bakın bence üçüncü şahıslardan ötürü bir insan çok dürüst, çok düzgün olsa bile mağdur olabilir, bankalar da bunları bilmeli... Bunları oturup değerlendirecekler, Herkesin hikayesi farklı! ... Girişimcilik nasıl akıllı bir sistemse, girişimci olmak; bankacılık da akıllı olmalı, hukuk da akıllı olmalı, kanunlar da, devlet de devlet kurumları da akıllı olmalı; zamana, zemine, kişiye göre!"

İç Mimar, İzmir

Notlar

apps.facebook.com/kadin-girisimcilik

garanti.com.tr/kobi

twitter.com/Garanti